

Ростислав Горич

студент спеціальності «Право»,
освітній ступінь «молодший спеціаліст»,
Коледж Подільського державного аграрно-технічного університету

Науковий керівник: **Кіріка Д.В.**

к.ю.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

СПІВВІДНОШЕННЯ ОСОБИСТОЇ, СУСПІЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Процес демократизації культурної політики є питанням успішної перспективи України як європейської правової держави. Він базується на визнанні ролі культури у регулюванні суспільно-політичних відносин, цінності культурної багатоманітності та обов'язків держави щодо збереження та розвитку національної культури [1, С. 98].

Сьогодні необхідно прикласти максимум зусиль для консолідації суспільства, підвищення його правової та політичної компетентності. Необхідно проводити велику роботу з приводу тлумачення сучасного законодавства, механізмів правового регулювання суспільними процесами та захисту прав і свобод громадян, щоб підвищити рівень їх правосвідомості та правової культури. Суспільство повинно бути готовим до ефективного розвитку в нових умовах, заснованих не на пустих гаслах політиків, а на справжніх європейських цінностях та реальних кроках [2, С. 280]. Утвердження позитивного культурного іміджу України на міжнародній арені є вкрай важливим, і саме цим викликаний інтерес до теми дослідження.

У суспільних науках немає однозначного підходу до розуміння терміну «культура» – на сьогодні існує понад 250 її дефініцій. Проте, сформувалися три основні підходи до цього поняття: антропологічний, згідно з яким культура – це

сукупність усіх благ, створених людиною; соціологічний, за яким культуру слід сприймати як сукупність усіх духовних цінностей; філософський, згідно з яким культура – це певний історичний рівень розвитку суспільства, творчих сил та здібностей особистості.

Всі ці підходи у певній мірі використовуються й юридичною наукою. Категорія «правова культура» є однією з якісних характеристик правової системи країни, під якою розуміють якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи — станом та рівнем правосвідомості, правозастосовної практики, законності і правопорядку, ступенем гарантованості основних прав і свобод людини.

Дослідження правової культури, на думку С. Алексеєва, у взаємозв'язку з іншими соціальними явищами – сферами її вияву – дають змогу розширити систему цінностей правової культури й зарахувати до неї достатньо широкий комплекс матеріальних і духовних явищ, виходячи безпосередньо чи опосередковано на різні аспекти політико-правового життя суспільства. Дослідник підкреслює і суб'єктивний чинник у понятті «правова культура», тобто значне місце займають особисті, психологічні властивості людини, спрямованість її дій та вчинків, пов'язаних із правовою поведінкою [3, С. 214].

До аспектів політико-правового життя належать: система моральних цінностей; політико-правова ідеологія та правова наука; державно-правові інтереси; форми й інститути народовладдя; законність і правопорядок; система конституційного контролю та відповідальності; канали політико-правових комунікацій; правові елементи суспільної думки; структура й механізм дії політичної та правової системи; історичний, національний і міжнаціональний правовий досвід; правові традиції, стереотипи або зразки правової поведінки тощо.

Правова культура суспільства включає стан законності в суспільстві. Досконале як за формою, так і за змістом законодавство, яке характеризується

науковою обґрунтованістю, демократичною і гуманістичною спрямованістю, справедливістю, відсутністю прогалин і внутрішніх суперечностей, нечітких або таких, що можуть двозначно тлумачитись, правових приписів, використанням оптимальних методів, способів регулювання правових відносин становить важливий елемент правової культури. Наявність законів, які не мають правового характеру, застарілих норм та норм, які порушують або обмежують права і свободи громадян, закріплюють свавілля держави, свідчать про низький рівень правової культури.

Рівень правової культури визначається станом підсистем, що її утворюють, зокрема правовою культурою особистості, правовою культурою суспільства та правовою культурою професійної групи. Тож зупинимось на характеристиці цих підсистем.

Правова культура особи характеризує рівень правової соціалізації члена суспільства, ступінь засвоєння і використання ним правових основ державного та соціального життя. Правова культура особи означає не тільки знання та розуміння права, але і правові судження про нього як про соціальну цінність. Повага особи до права повинна мати місце навіть у разі несхвалення людиною окремих правових приписів. Звичка вчиняти свої дії відповідно до приписів правових норм, вміння особи використовувати у практичній діяльності правові знання, реалізовувати і захищати свої суб'єктивні права і законні інтереси, виконувати юридичні обов'язки, висока правова активність особи у сприянні реалізації правових приписів, розуміння нею, при необхідності, протидіяти правопорушенням – все це складові елементи правової культури особи.

Яскравим показником правової культури особи є її правова активність як вища форма правомірної поведінки, що передбачає: наявність високого рівня правосвідомості, знання права (внутрішній аспект); готовність до ініціативної правомірної діяльності; переконаності в необхідності та справедливості норм права; цілеспрямовану, ініціативну, позитивну соціально корисну діяльність

особи, спрямовану на розвиток демократії; зміцнення законності та правопорядку (зовнішній аспект).

Правова культура особистості нерозривно пов'язана з правовою культурою суспільства, яка відбиває рівень розвитку правосвідомості в суспільстві. Вона охоплює сукупність усіх правових цінностей, створених людьми в правовій сфері. Високий рівень правової культури суспільства є однією з важливих ознак правової держави, яка заснована передусім на принципах верховенства права і закону, поваги до основних прав і свобод людини й громадянина.

Правова культура суспільства – це різновид загальної культури, що представляє собою своєрідну систему правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи та інші найважливіші соціальні цінності.

Структура правової культури суспільства включає в себе:

1) правосвідомість – високий рівень свідомості, що включає оцінку закону з позицій справедливості, прав людини;

2) правомірну поведінку – правову активність громадян, що полягає в їх належній поведінці;

3) юридичну практику – ефективну діяльність законодавчих, судових, правозастосовних і правоохоронних органів;

4) стан законності та правопорядку – суспільні відносини, врегульовані за допомогою правових засобів, зміст яких складають правомірні дії суб'єктів права.

Професійна правова культура – одна з форм правової культури суспільства, властива певній спільності людей, яка професійно займається конкретним видом діяльності, що вимагає фахової освіти і практичної підготовки. Професійній правовій культурі робочої групи (колективу) і її членам властива більш висока ступінь знання і розуміння правових явищ у відповідних галузях професійної діяльності. На думку С. Сливки, професійна культура – комплекс

різних видів культур, а отже, принципи і функції всіх її видів визначають професійну культуру. Але при цьому існують певні особливості, оскільки стрижнем є саме правова культура. У зв'язку із цим зазначено, що власні принципи професійної культури юриста мають і загальний, і спеціальний характер.

Професійна культура юриста припускає: знання законодавства і можливостей юридичної науки; переконаність у необхідності і соціальній корисності законів і підзаконних актів; вміння користуватися правовим інструментарієм – законами та іншими правовими актами в повсякденній діяльності, вдаватися до використання всіх досягнень юридичної науки і практики при прийнятті і оформленні рішень.

Професіоналізм і справедливість головують у юридичній практиці лише тоді, коли юрист як служитель закону чесно виконує свій морально-правовий обов'язок, постійно підвищує свою майстерність, опановує досягнення теоретичної та практичної юриспруденції. Отже, ефективність роботи правозастосовних, правоохоронних органів (суду, прокуратури, поліції та ін.) є ще одним важливим елементом високого рівня правової культури суспільства.

Співставляючи вищерозглянуті підсистеми правової культури, звернемося з цього приводу до думок науковців. М.М. Кейзеров, зазначаючи, що в поняття «правова культура» необхідно включити політичну оцінку права та правової поведінки, правотворчу діяльність та правову науку [4, С. 17].

Інші автори, зокрема, В.П. Сальников вважає, що найбільш бажаним буде той варіант взаємодії правової культури особистості з правовою культурою суспільства, при якому правова культура особистості повністю збігається з діючими принципами і нормами права, що існують у суспільстві, що можна розглядати як ідеал правового виховання. Також він відзначає, що правова культура особистості передбачає тільки позитивні знання, переконання,

погляди, мотиви, установки тощо, що визначають соціально активну діяльність індивіда в правовій сфері.

О. Бандурка зазначає, що правову культуру юриста слід розуміти як характеристику його особистості з позиції цілісного морального розвитку, свідомості й поведінки, а також сукупність моральних якостей, притаманних людям правоохоронної професії, що характеризують рівень їхньої моральної свідомості та поведінки.

В. Лазарев зазначає, що правова культура виступає різновидом загальної культури і включає лише те прогресивне, соціальне, корисне й цінне, що є в правових явищах.

Наше переконання зводиться до того, що правова культура становить частину загальної культури, визначає рівень розвитку суспільства (правовий прогрес) і відображає стан цього розвитку, тобто правова культура є своєрідною формою гармонійного розвитку людини, через яку досягається загально-соціальний прогрес.

Отже, правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи та інші соціальні цінності. Як одне з культурних надбань людства, вона має постійно вдосконалюватись з метою забезпечення гармонійного та прогресивного розвитку суспільства й окремих осіб. І навпаки, прогресивний розвиток суспільства безпосередньо повинен впливати на рівень його правової культури. Складовими цього прогресу є створення та охорона правових цінностей, що забезпечують безконфліктне існування суспільства; запобігання протиправній діяльності суб'єктів суспільних відносин.

Перелік використаних джерел

1. Україна в 2009 році: конституційний процес і перспективи країни. Біла книга державної політики / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К.: НІСД, 2009. – 224 с.
2. Кіріка Д.В. Спонтанний вплив децентралізації на правосвідомість громадянського суспільства // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016р.). – Чернівці: ЧНУ, 2016. – С. 274–280. – 544 с.

3. Алексеев С.С. Общая теория права: курс в 2-х т. – М.: Юридическая литература, 1981. – Т. 1. – 360 с.
4. Кейзеров Н.М. Политическая и правовая культура: методологические проблемы. – М.: Юридическая литература, 1983. – 232 с.
5. Козюбра М. Право як явище культури / М. Козюбра / Право та культура: Міжнар. наук.-практ. конф. 15–16 травня 1997 р. – К.: МП Леся, 1997. – С. 28–30.

Богдан Грималюк

студент спеціальності «Агрономія»,

освітній ступінь «бакалавр»

Науковий керівник: **Каденюк О.С.**

д.і.н., професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський

ДЕПОПУЛЯЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ПОДІЛЬСЬКИХ СІЛ НА ПРИКЛАДІ МУРОВАНО-КУРИЛОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

В історичному контексті міграційні процеси розглядаються науковцями як невід'ємна та постійна складова історії людства. В кінці ХХ на початку ХХІ ст. саме вони вплинули на трансформацію соціальної структури населення, погіршуючи і без того складну демографічну ситуацію в країні. Особливо гостро їх перебіг проходив в українських селах, населення яких перебувало у більш скрутному становищі порівняно із містами.

Більшість науковців стверджують, що міграційні втрати увесь час підривали природну основу демовідтворюваних процесів на селі. Адже впродовж багатьох років сільська місцевість через міграцію втрачала щороку 200–250 тис. людей [1, С. 160].

Основні причини які спровокували переміщення сільського населення в Україні, можна поділити на дві групи.

До першої відносяться соціально-економічні чинники. Економічна розбалансованість, яка виникла внаслідок реформ, проведених у 1990-х рр.